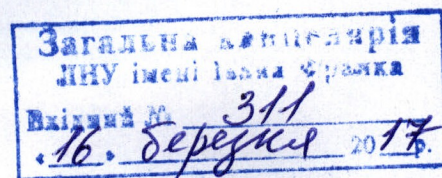

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Грабовенської Софії Петрівни
«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
РИНКІВ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи

В умовах посилення глобалізаційних процесів туристична галузь завдяки стрімким темпам зростання перетворилася на одну з пріоритетних сфер у світовій економіці, що спричиняє розвиток окремих галузей, так і соціально-економічний розвиток цілих країн. Зважаючи на сприятливі умови для туристичної діяльності та з огляду на чималі прибутки від її розвитку для потреб соціально-економічного прогресу, велика частка території України прагне успішно розвинути свої ринки туристичних послуг, долучившись до конкурентної боротьби за туристичні потоки. Територіальні ринки туристичних послуг (ТРТП) нині є тією сферою суспільних відносин, де турист оцінює відповідність таких послуг до своїх запитів, порівнює з іншими ринками й обирає той з-поміж них, який найбільше відповідає його потребам порівняно з ринками-конкурентами, тобто який є конкурентоспроможним. Питання конкурентоспроможності ТРТП покладено в основу національних інтересів України із залучення вітчизняних та зарубіжних туристів і створення міжнародного іміджу.

В умовах конкуренції, яка розгоряється між ТРТП в Україні оцінювання конкурентоспроможності на сьогодні недостатньо опрацьоване й потребує уніфікованих методологічних підходів. Важливим та актуальним завданням сьогодення є окреслення проблем конкурентоспроможності ТРТП, розробка теоретико-методологічних засад щодо формування стратегії їх розвитку. Тому розгляд української туристичної галузі з погляду конкурентоспроможності ТРТП є безперечно актуальним.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами та пріоритетними напрямками розвитку науки

За тематичною спрямованістю дисертація Грабовенської С.П. є частиною наукової роботи, виконаної відповідно до планів науково-дослідницьких робіт кафедри економіки підприємства економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка у межах держбюджетних тем “Євроінтеграція України в умовах глобалізації” (номер державної реєстрації 0110U004072) та “Регулювання підприємницької діяльності в Україні в умовах посилення євроінтеграційних процесів” (номер державної реєстрації 0114U005091). У зазначеному дослідженні автором уточнено поняття “конкурентоспроможність ТРТП” з урахуванням його потенціалу, місця в ієрархічній структурі світового ринку туристичних послуг, взаємного впливу конкурентоспроможності сукупності суб’єктів цих ринків на його загальну конкурентоспроможність та зворотного впливу ТРТП на розвиток окремих суб’єктів туристичної сфери; удосконалено зміст поняття “туристична дестинація”; визначено специфічні особливості розвитку ТРТП і на цій основі розроблено методологічні підходи щодо формування стратегії підвищення їх конкурентоспроможності. Запропоновано алгоритм для формування стратегії розвитку туристичних дестинацій на засадах конкурентоспроможності й маркетингу.

Наукова новизна та ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова новизна дисертаційної роботи Грабовенської Софії Петрівни полягає у розробленні матриці позиціонування туристичних територій на основі факторного аналізу головних компонент, яку використано для оцінювання конкурентної позиції територіальних ринків туристичних послуг Західного регіону України.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні наявних і розробленні нових теоретико-методологічних основ організації

формування конкурентоспроможності ринку туристичних послуг в Україні за сучасних умов господарювання.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у створенні методичної основи для ефективного формування та реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності туристичної дестинації регіону, окремих територій.

У процесі виконання дисертації автором підібрано вагому науково-теоретичну базу, що слугувала основою для отримання наукових результатів. Матеріали дослідження дисертантом викладені систематизовано, логічно, послідовно та в доступній формі. Автор уміло володіє спеціальною термінологією. Зміст дисертації свідчить про вміння автора працювати з науково-методичною літературою, законодавчими актами та нормативно-правовими документами, матеріалами мережі Internet, формулювати висновки та пропозиції.

Методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження слугували загальнонаукові і спеціальні економічні методи, що в комплексі використані для вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використано такі загальнонаукові методи: аналізу та синтезу (при здійсненні аналізу наявних теоретичних і методологічних підходів та положень), структурно-логічний (під час оцінювання й ранжування туристичних регіонів, а також удосконалення взаємозв'язків між елементами туристичного комплексу регіону); узагальнення (у процесі вдосконалення змісту дефініцій “конкурентоспроможність”, “територіальний ринок туристичних послуг”, “система”, “механізм управління”, “туристична дестинація”); маркетингу (за проведення маркетингового аналізу з метою оцінки сучасного стану туристичної галузі України); факторного аналізу (для визначення впливу чинників на рівень конкурентоспроможності туристичних регіонів України); моделювання (під час розробки алгоритму формування стратегії розвитку туристичних дестинацій Західного регіону України).

Серед основних положень дисертації, які характеризуються науковою новизною слід виділити такі:

1. Побудована матриця позиціонування туристичних територій на основі факторного аналізу головних компонент, яку застосовано для оцінювання конкурентної позиції ТРТП Західного регіону України (с.109).
2. Представлена структурно-функціональна модель туристичного кластера території як система вертикальних і горизонтальних зв'язків, що виникають між суб'єктами, які за своїм призначенням належать до однієї з груп – виробників, посередників, помічників, управлінців, сукупна дія яких спрямована на максимальне задоволення потреб споживача (с.23).
3. Проведений розрахунок коефіцієнта інтенсивності діяльності туристичних операторів, ефективності використання готельної інфраструктури, а також представлена методика його використання для виявлення взаємозв'язків між динамікою туроператорів та об'єктів туристичної інфраструктури і динамікою туристичних потоків (с.114-115).
4. Представлені науково-методичні підходи до визначення дестинацій як об'єкта управління їх конкурентоспроможністю, побудови їх управлінського механізму на основі доповнення туристичного кластера елементами маркетингової складової (с.141-164).
5. Проведено дослідження проблем туристичних територій Західного регіону України, що дало змогу виокремити найпроблемніші аспекти забезпечення конкурентоспроможності територіальних ринків туристичних послуг для побудови механізмів управління ними (с.46).
6. Представлена модель матриці позиціонування туристичних територій на основі факторного аналізу головних компонент дозволяє використати її для оцінювання конкурентних позицій ТРТП Західного регіону.

Отже, наукові результати, одержані у дисертації, розкривають

особистий внесок дисертанта в розвитку теоретичних положень, розробці науково-методичних та практичних рекомендацій стосовно забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних ТРТП.

Значення дослідження для науки й практики, впровадження і напрями подальшого використання наукових результатів

Достовірність наукових положень, рекомендацій та висновків, що мають місце у дисертаційній роботі, забезпечені опрацьованим автором обсягом наукової інформації за обраним напрямом дослідження.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні наявних і розробленні нових теоретико-методологічних основ організації формування конкурентоспроможності ринку туристичних послуг в Україні за сучасних умов господарювання.

Науково-методичні положення дисертації використано у навчальному процесі на економічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін: “Регіональна економіка”, “Державне регулювання економіки” кафедри економіки підприємства ЛНУ імені Івана Франка (довідка №4358-Н від 27.09.2016р.).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у створенні методичної основи для ефективного формування та реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності туристичної дестинації регіону, окремих територій.

Наукові та методичні розробки автора у складі експертної групи підприємства “Інститут регіонального розвитку” були використані у роботі проекту обласної концепції “Олімпійська надія – 2022” у Львівській області (акт № 1134 від 5 липня 2013 р.), для обґрунтування переваг Львівської області як столиці олімпійських ігор, зокрема визначення заходів, необхідних для реалізації концепції. Були використані розроблені в дисертаційній роботі методики оцінки конкурентоспроможності областей на туристичному ринку та алгоритм стратегії розвитку туристичного комплексу регіону. Окремі

положення, методичні підходи, аналітичні оцінки та практичні рекомендації щодо посилення конкурентоспроможності ТРТП в Україні відображені у підготовці матеріалів Регіональним філіалом Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові (довідка № 1/23 від 22.04.2016 р.). Зокрема пропозиції щодо вдосконалення методики оцінки конкурентоспроможності областей на туристичному ринку та алгоритм стратегії розвитку туристичного комплексу регіону були використані у підготовці аналітичних записок “Механізми підвищення ефективності використання туристичного потенціалу прикордонних територій західних регіонів України” (2014 р.), “Механізми забезпечення ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу гірських районів західних регіонів України” (2013 р.)

Основні положення та результати наукового дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на: конференції молодих вчених “Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи” (м. Львів, 2–3 березня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегія підприємства: адаптація організацій до впливу світових суспільно-економічних процесів” (м. Київ, 17–18 листопада 2011 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції “Туризм та зближення культур” (м. Київ, 03 листопада 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Туристична індустрія. Сучасний стан та пріоритети розвитку” (м. Луганськ, 15–16 березня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання менеджменту та маркетингу” (м. Івано-Франківськ, 22–23 квітня 2016 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції “Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи” (м. Житомир, 28–29 квітня 2016 р.); XXIII Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих учених “Актуальні проблеми функціонування господарської системи України” (м. Львів, 20–21 травня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції молодих учених, студентів і школярів “Функціонування та розвиток економіки України в

умовах зміцнення національної державності” (м. Харків, 25 травня 2016 р.).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Дисертаційна робота містить деякі дискусійні положення та упущення:

1. У параграфі 3.3. дисертаційного дослідження подається алгоритм стратегії розвитку туристичного комплексу регіону. Незрозумілим залишається вклад дисертанта в розробку алгоритму стратегії розвитку туристичного комплексу регіону, оскільки всі представлені алгоритми (рис.3.13, рис.3.14., таблиця 3.5) мають посилання на інших авторів. Крім того таблиця 3.5., яка подається як алгоритм розробки обласної програми "Олімпійська надія 2022» скоріше є програмою, а не алгоритмом.
2. У вступі (с.7) дисертант вказує про представлену методику використання коефіцієнта інтенсивності діяльності туристичних операторів та ефективності використання готельної інфраструктури для виявлення взаємозв'язків між динамікою туроператорів та об'єктів туристичної інфраструктури і динамікою туристичних потоків. Дана методика у параграфі 2.3. не прослідковується, що не дає змоги розкрити систему методів і процедур використання коефіцієнта інтенсивності діяльності туристичних операторів.
3. Проведене дисертантом оцінювання конкурентоспроможності ТРТП України у рамках Західного регіону України доцільно було б доповнити аналізом конкурентоспроможності сусідніх з даними областями зарубіжних ТРТП, виявити їх сильні та слабкі сторони, а, відповідно, шляхи та механізми завоювання європейського туриста.
4. Питання щодо стратегічного управління розвитком туризму певним чином дублюються 1-им та 3-ім розділами роботи, що дещо порушує логічність представленого дослідження.
5. Говорячи про стратегічні напрями нарощення конкурентоспроможності автор акцентує увагу на необхідність побудови стратегічної моделі

інвестування ТРТП. Більш логічно було б окреслити контури такої моделі, оскільки інвестиційна діяльність є основою для того, щоб кількісно та якісно розвинути туристичний потенціал території.

Повнота викладу основних висновків дисертації в опублікованих працях

Основні наукові положення та висновки дисертації Грабовенської Софії Петрівни на тему «Конкурентоспроможність територіальних ринків туристичних послуг в Україні» відображені у відповідних наукових працях згідно встановлених вимог.

За темою дисертації опубліковано опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 5,5 д. а. (особисто автору належить 5,02 д. а.): 6 статей у наукових фахових виданнях (у тому числі 1 у співавторстві), 1 публікація в іноземному періодичному виданні, 2 – у інших наукових виданнях України та 8 публікацій у матеріалах конференцій (з них 3 – у співавторстві).

Викладення матеріалу дисертації є послідовним, науково обґрунтованим, спостерігається логічний зв'язок між різними аспектами досліджуваної проблеми.

Загальний висновок

Аналіз змісту дисертації Грабовенської Софії Петрівни на тему «Конкурентоспроможність територіальних ринків туристичних послуг в Україні» дає підставу зробити висновок, що вона є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному рівні, має практичне значення для розв'язання актуальної наукової проблеми щодо розвитку теоретичних положень, розробці науково-методичних та практичних рекомендацій стосовно забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних ТРТП.

Дане дослідження характеризується науковим стилем викладення матеріалу. Розділи та підрозділи дослідження подано у логічному зв'язку,

послідовності та відображає внутрішню єдність дисертації.

Зміст автореферату і публікацій у фахових виданнях повністю відповідають основним положенням дисертації.

Робота виконана на високому рівні, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12,13 “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року №656, а її автор – Грабовенська Софія Петрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва
та екологічної експертизи товарів
Національного університету “Львівська політехніка”

О. В. Фарат

Підпис засвідчую

Вчений секретар

Р. Б. Брилинський

Відгуки надійшли до спеціалізованої комісії 15.03.2017 р.
Вчений секретар [Signature] / [Signature] С.І./